

РЕВИЗИЈА СНА

Пише:
Небојша
Јанковић

Ванкувер, октобра 2008.

Постоје вести које вас ударе попут грома толико су прецизне, јасне и застрашујуће. Таква је била и она о краху америчке берзе, пропасти финансијских институција и паду вредности акција од преко трилион и двестотине милијарди долара само у првом Дану После..

Америка је, међутим, царство индукованог оптимизма и позитивизма. У њему и оваква вест, као новчић од 25 центи, мора да има ону другу, ако не лепшу, онда бар мање страшну страну.

Добра вест која је одмах лансирана гласила је да ће све бити решено уколико Конгрес одобри Бушов “појас за спасавање” од 700 милијарди долара. Проблем је међутим настао када је Конгрес у првом гласању одбио овај предлог па је онда почело дуго натезање у стилу хоће-неће.

Зашто је то проблем? Не зато што појаса за спасавање неће бити већ што ћемо онда када га буде (а биће га, извесно), сви колективно одахнути мислећи да је све прошло и да већ за неколико недеља, као у стара добра времена, (још прошле године), можемо опет да кренемо у Christmas Shopping.

Али шта ако су стара добра времена дефинитивно прошла – хватам себе у јеретичкој мисли. Док у сећању, реч по реч, понављам оне две реченице којима је амерички председник образложио свој вапај за оних 700 милијарди. Две најсувислије реченице које је изговорио за осам година у Белој Кући.

З И Д

“Демократски капитализам, изрекао је скоро снебивљиво Џорџ Буш и данас је најефикаснији друштвени систем који свет познаје. Али, ова криза нас уверава да се циљеви економског развоја у 21 веку не могу остваривати политиком из 19 века”.

Некако у истом тренутку схватио сам невероватну противуречност између позиције актуелног председника и свих оних изјава о дерегулацији Џојна Мекејна, републиканског председничког кандидата, који се свакодневно обрушавао на Барака Обаму, Ненси Пелози и остале “екстремне левичаре” и њихове наводне намере да мерама државне регулативе и пореске политике поткопају “здраве темеље” америчког капитализма.

Некако одмах сутрадан по Дану После, гледао сам на CNN-у веома занимљив интервју са кинеским премијером. Изражавајући озбиљну забринутост за стање светске привреде после краха на америчкој берзи, Кинез је Американцима (да ли само њима?) читао лекцију из класичне економске теорије позивајући се на познатог теоретичара либералног капитализма Адама Смита. Према његовим речима свет је Адама Смита погрешно схватио позивајући се само на његову најпознатију књигу о аутономном деловању “невидљивог фактора” (тржишних закона), занемарујући чињеницу да је Смит у једној својој другој књизи исто тако убедљиво гово-

рио о нужном садејству “невидљивог” и “видљивог фактора” (власти, политике) у креирању складног економског развоја.

То што је кинески Први Министар практично подржао Џорџа Буша после чијег захтева (кад се усвоји макар и изменен) америчко друштво више неће бити исто има и своју глобалну димензију јер су Кина и Америка најдинамичнији фактори на међународном тржишту.

И, не само то: Кинески капитализам 21-вог века (без обзира на политичку фасаду која може да завара) најсличнији је америчком с почетка прошлог века. И он је доживео фантастичан развој заснован на предузимљивости народа, беспштедној конкуренцији и суровој експлоатацији и апсолутној вери у прогрес као циљ по себи. А онда је америчка привреда ударила у зид. И сад се сви, па и Кинези, питају шта даље. И где нас тај прогрес води.

Похлепа, та ружна реч

Слепа вера и љубав према прогресу је, међутим, невероватна ствар. Ту је од љубави до мржње понекад само један корак.

У Америци у којој се, на пример, у конкурсу за продавца без пардона тражи “да буде агресиван и не прихвата НЕ као одговор”, једна од најпогрднијих речи ових дана је похлепа (корпоративна, шпекулативна, волстритска).

Континент који је своју моћ и снагу створио на похлепи имиграната који су похрили у Слободну Земљу (да ли је случајно да се слободно и цабе на енглеском каже исто: free?), побивши притом више староседелаца него 4 Аушвица заједно, одједном показује гадљивост према похлепи као покретачкој снази Америчког Сна.

Да ли је овде нешто нелогично? Ни најмање. Ради се само о америчкој пословичној практичности. Када бичим спутана похлепа могла и даље да буде driving force сасвим је сигурно да се однос према њој не би мењао, бар дотле док постоји теоретска шанса (opportunity) да свако уграби свој део колача. Очигледно то више не може да буде тако и у томе је сва дубина кризе у којој се налазимо.

Добар део званичне Америке и даље тврди да је криза пролазна и да ће се после једнократне финансијске интервенције ствари вратити у нормалу. Засад, чак и Барак Обама који најављује велике промене у случају доласка у Белу Кућу,

ни једном речју не говори о мењању система већ о томе да Амерички Сан мора поново да буде доступан најширим слојевима, односно средњој класи. Но, велико је питање да ли је тако нешто могуће без радикалних промена у концепту тоталног потрошачког друштва.

Сумрак пластичног раја

Садашња финансијска криза која је, како многи сматрају, директна последица краха стамбене кредитне политике никако се не може посматрати изоловано. Она је резултат хроничне финансијске недисциплине базиране на кредитираној потрошњи по систему купи данас, плати - кад будеш могао.

Нигде то, чини се, није било очигледније него при куповини некретнина. Многи се још сећају семинара на којима су “финансијски стручњаци” обучавали будуће купце кућа и станова како да до истих дођу без обавезног депозита и како да од банака добију кредите које према месечним приходима никада не би заслужили. Зато није ни чудно што је све прво пукло у овој области, мада је ствар много шира

Довољно је погледати статистичке податке према којима је просечни Американац или Канађанин, само на кредитним картицама, без стамбених кредита, дужан неколико десетина хиљада долара.

Или, можда је још боље да се манете статистике и да бар један дан у месецу на сто пред собом прострете одједном рачуне које треба да платите (Кабл, Итнернет, кола, Visa, Master Card, American Express, Brick, Bay, Ikea, Future Shop, Sears, итд), да све то немилосрдно упоредите са својим реалним приходима и биће вам јасно на како танком леду почивају темељи свачијег (у овом случају и вашег) Америчког сна... А то је поглед који су амерички Конгрес и Сенат ових дана морали да упуте дубоко, у саму срж мита који су неговали свих ових година. И били су ужаснути оним што су видели.

Спасите Ајкулу

Све је јасније дакле, да ће и у самом концепту развоја много тога морати да се мења.

Прва и најболнија последица биће свакако то да ће се до кредита долазити знатно теже него до сада. На дужу стазу сусрешћемо се, међутим, са проблемом који ће у многим својим аспектима бити

и психолошки. Јер, у друштву којим не влада ни религија ни идеологија и у коме је концепт апсолутне слободе сведен на једначину “имати = бити”, биће потребно пронаћи некакав нов мотивацијски систем, да не употребим онај старински термин “философија живота” или, тако некако.

Тај нови концепт развоја, у то сам сигуран, мораће на неки начин да нас врати или бар приближи складу који је у ранијим раздобљима светске историје владао између човека и његовог окружења. Разлози за то нису само економски и финансијски мада су они тренутно у првом плану.

Недавно сам, случајно, на каналу “Discovery” гледао документарну емисију “Спасите Ајкулу” која је само по наслову потсећала на некакову еколошку “сапуницу”. Ево те приче:

Када је Кина била земља јада и беде, чувени специјалитет, супу од ајкулиних пераја, могли су да једу само Мандарини, касније – комунистички руководиоци. Са порастом благостања последњих година, порасло је и конзумирање ове посласнице. Дневно се у ову сврху (да би се са трупа одсекло пераје, а лешина бацила назад у воду) у светским морима улови 1500 ајкула.

Супротно ономе што смо видели у Спилберговим филмовима, ајкула тек ту и тамо дохвати по неког залуталог пливача, чак су и крупније рибе њена ређа храна. Ова “машина за убијање” стално је у покрету хранећи се претежно планктонима којих у морима има у изобилју.

Са оваквим темпом лова на “супу од пераја”, ајкуле ће за следећих 20 година потпуно нестати. Нарасли број планктона у морима смањиће у њима количину кисеоника за преко 60%. А светска мора и океани директан су извор две трећине кисеоника којим се снабдева планета Земља!

Од похлепе и алавости као последњег стадијума егоцентричног концепта људске слободе јачи је само нагон за опстанак који ће неко морати да активира. Ових дана, управо у Америци све су снажнији гласови који практично позивају на ревизију Америчког Сна и стварање новог концепта одрживог развоја и потрошње. Ко зна, можда је то и ембрион неког новог, људскијег сна, који неће бити само амерички.

subscription - пријем

Пријемите се на листу КИШОБРАН и прилажете чек у вредности \$36.00 (12 бројева - 12 issues)

IME (NAME): DATUM (DATE):

ADRESA (ADDRESS):

TEL /FAX:

E-MAIL: POTPIS (SIGNATURE):

Make cheque or money order payable to: KISOBRAN

КИШОБРАН
НАЈЗАПАДНИЈЕ СРПСКЕ НОВИНЕ

Поштом овај лист, поштом на гоњу адресу, и следећих дванаест бројева КИШОБРАН-а баш слично поштом.

КИШОБРАН, #368-3495 Cambie Street, Vancouver, B.C. V5Z 4R3